https://doi.org/10.59295/stctce2025.11 CZU: 342.727:502.1

ACCESUL LA INFORMAȚIA DE MEDIU – UN DREPT FUNDAMENTAL AL OMULUI

ACCESS TO ENVIRONMENTAL INFORMATION – A FUNDAMENTAL HUMAN RIGHT

Ira SÎLI,
Universitatea de Stat din Moldova,
ORCID ID: 0009-0001-1664-0526, e-mail: irasili.usm@gmail.com

Abstract. Environmental information should be comprehensively defined as any written, visual, audio or electronic information, or which takes any other material form, relating to the state of environmental elements, factors influencing the environment, environmental measures and activities, economic study and costs – benefit applied to natural resources, the impact on human health as well as on the cultural heritage of a society. In the Republic of Moldova, access to environmental information is a fundamental human right, enshrined in art. 37 of the Constitution of the Republic of Moldova, as well as by the new Law no. 148/2023 regarding access to information of public interest. Also, the Republic of Moldova ratified the Convention on Access to Information, Justice and Public Participation in Environmental Decision-Making, signed in Aarhus, Denmark, on June 25, 1998, this essentially guarantees the right of every person to free access and the dissemination of information truthful regarding the state of the natural environment. In the context of the development of a sustainable economy, the influence of climate change as well as the interest present in society for the correspondence of legislation to EU standards, access to environmental information has become valued not only as a right, but also as a civic responsibility of each of us, environmental conditions directly influence both our health and the quality of our lives both now and in the future.

Keywords: *environmental information; the Aarhus Convention; access to information of public interest; environmental issues.*

Interesul pentru accesul la informația de mediu pe plan internațional a fost pentru prima data abordat în Declarația Conferinței Statelor Unite asupra mediului de la Stockholm din 1972, care de facto la și identificat ca un principiu stabilind importanța transmiterii informației de mediu prin mijloacele de informare în masa, cu scop educativ privind necesitatea apărării și îmbunătățirii

mediului, ca să îi permită ființei umane să se dezvolte armonios. Ulterior, în 1992 prin Declarația Conferinței Națiunilor Unite privind Mediul și Dezvoltarea de la Rio de Janeiro a fost consacrat la nivel de principiu național ,,dreptul fiecărui individ la informația de mediu ce o dețin autoritățile publice". Totuși, legiferarea accesului la informația de mediu și condițiile în care acest drept urmează a fi exercitat, a fost reglementat în Convenţia privind accesul la informaţie, participarea societății la luarea deciziei şi accesul la justiţie în probleme de mediu, semnată la Aarhus la 25 iunie 1998 [1].

Majoritatea ţărilor din regiunea Europei Centrale şi de Est, inclusiv Republica Moldova în 1999, au semnat sau au ratificat Convenţia de la Aarhus privind accesul la informaţie, justiţie şi participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului. Fapt ce a reprezentat un pas major pentru societatea contemporană în curs de tehnologizare. Convenția de la Aarhus nu doar că promovează transparența și responsabilitatea, dar și încurajează cetățenii să protejeze activ resursele naturale și mediul, astfel, a schimbat modul în care multe țări abordează protecția mediului, făcînd-o mai democratică și incluzivă. E greu de subestimat importanța Convenției de la Aarhus pentru omenire, îmbunătățind nu doar legislația, dar și conștientizarea publicului asupra problemelor de mediu.

Deși, Convenția de la Aarhus este importantă la nivel internațional, și multe țări au adaptat legislația formînd mecanisme de aplicare a prevederilor acesteia, cu toate acestea conform unui studiu [2] realizat în 2021 în Republica Moldova la mai mult de 10 ani de la ratificarea acestei Convenții – se menționează că lipsesc mecanismele realizării în practică atît a prevederilor Convenţiei, cît şi a legislaţiei naţionale pe segmental accesul liber la informație de mediu, accesul la justiția de mediu și implicarea publicului în luarea deciziilor de mediu.

Multe probleme se reduc la existenţa sau lipsa practicii stabilite, pe lîngă aceasta, ca să fie înţelese scopurile unor prevederi ale Convenţiei, cît şi a posibilităţilor oferite de ea, ele trebuie interpretate şi adaptate în corespundere cu practica internațională stabilită pentru domeniul dat, dar și în dependență de nivelul de dezvoltare a societății.

Accesul la informația de mediu în Republica Moldova este un principiu constituțional esențial, care contribuie la promovarea transparenței și responsabilității în gestionarea resurselor de mediu. Articolul 37 din Constituția Republicii Moldova subliniază importanța accesului la informația de mediu ca parte esențială a dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic. Acest principiu menționează despre obligația autorităților de a furniza informații clare și accesibile despre starea mediului, activitățile care pot afecta mediul și măsurile luate pentru protecția acestuia.

Autoritățile statului ar trebui să asigure accesul la informația de mediu în mod transparent facilitînd accesul publicului la date relevante, ceea ce ar permite cetățenilor să participe în mod informat la procesul decizional privind proiectele și politicile de mediu. În aceste condiții obligația de a informa publicul ajută la responsabilizarea autorităților și a companiilor cu privire la impactul lor asupra mediului. În scopul punerii în practică a acestui principiu fundamental și constitutional autoritățile statului au reflectat conținutul lui în alte prevederi legale, cum ar fi: Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului, Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu, Regulamentului privind accesul publicului la informaţia de mediu aprobat prin HG 1467 din 30-12-2016, cît și prevederilor Regulamentului Proiect în curs de aprobare privind accesul publicului la informație, justiție și participare la adoptarea deciziilor de mediu ce transpune Directiva 2003/4/CE, și Directivei 90/313/CEE a Consiliului, cît și alte acte legislative și normative relevante.

În strict sens al cuvîntului, deși reglementat constitutional, accesul liber la informația de mediu nu este un drept ecologic fundamental, dar mai degrabă face parte din drepturile ecologice adiacente, cu toate acestea fără garantarea, respectarea și protecţia acestui drept nu poate fi realizat pe deplin dreptul fundamental al omului la un mediu înconjurător sănătos.

Accesul liber la informaţiile veridice în materie de mediu reprezintă o garanţie a dreptului fundamental al omului la un mediu înconjurător sănătos, în acelaşi timp, se înscrie atât în categoria principiilor de bază ale protecţiei mediului consecrate în articolul 3, lit. d) alin. (2) al Legii privind protectia mediului înconjurator, cât şi în categoria de competenţe ale autorităţilor administraţiei publice ale raionului, municipiului în comun cu autorizaţiile locale pentru mediu şi pentru sănătate, ce asigură respectarea legislaţiei de protecţie a mediului [3].

Accesul la informația de mediu este un drept fundamental al omului, reglementat de Constituției Republicii Moldova art. 37 alin. (2) *„statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informaţiilor veridice privitoare la starea mediului natural, la condiţiile de viaţă și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic”* [4], din formularea oferită de legiuitor percepem că statul prin intermediul autorităților sale locale și de specialitate se preocupă de răspîndirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului și garantează accesul liber a fiecărui om la aceste informații. În aceste condiții putem spune că Statul Republica Moldova garatează fiecarui om – indiferent de statutul acestuia, apartenența la cetățenie sau alte circumstanțe, dreptul de a fi informat veridig privind starea mediului și dreptul de a răspîndi aceste informații, iar modalitatea cum un om poate aveea acces liber la această informație o putem deduce din alte prevederi legale ce ar creea

condiții pentru realizarea acestui drept, cum ar fi libertatea presei, libertatea de asociere, procese democratice și transparente cînd se iau decizii de mediu, echilibru între interesul economic și cel ecologic prin informarea publicului în deciziile de susținere și dezvoltare a afacerilor pe segmente ce afectează semnificativ calitatea mediului.

Fiecare om interesat în Republica Moldova are dreptul la informațiile de interes public [5] respectiv informația de mediu ar reprezenta orice informații scrise, vizuale, verbale, electronice sau în orice altă formă materială privind [6]:

a) starea componentelor de mediu, cum sunt aerul și atmosfera, apa, solul, subsolul, suprafața terestră, peisajul și ariile naturale, inclusiv zonele umede, diversitatea biologică și componentele sale, organismele modificate genetic, precum și interacțiunea dintre aceste elemente;
b) factorii, cum sunt substanțele, energia, zgomotul, radiațiile sau deșeurile, inclusiv deșeurile radioactive, emisiile, deversările și alte evacuări în mediu, ce afectează sau pot afecta componentele de mediu prevăzute la lit. a);
c) măsurile (inclusiv măsurile administrative) cum sunt politicile, legislația, planurile, programele, acordurile de mediu și activitățile care afectează sau care este posibil să afecteze elementele și factorii menționați la literele (a) și (b), precum și măsurile sau activitățile elaborate pentru protejarea acestor elemente;
d) rapoartele referitoare la implementarea legislației privind protecția mediului;
e) analizele cost-beneficiu sau alte analize și prognoze economice folosite în cadrul măsurilor și activităților prevăzute la lit. c);
f) starea sănătății și siguranței umane, contaminarea lanțului trofic (după caz), condițiile de viață umană, starea obiectelor de menire cultural-istorică și arheologică, orice alt gen de construcții și clădiri, în măsura în care acestea sunt sau pot fi afectate de starea elementelor de mediu prevăzute la lit. a) sau, prin intermediul acestor elemente, de factorii, măsurile și activitățile prevăzute la lit. b) și c).

Conventia de la Aarhus garanteaza dreptul de a avea acces la informatie fară ca solicitantul să declare un anumit interes. Totodata, Conventia prevede și situațiile în care poate fi refuzată o informatie de mediu și anume: - autoritatea publică nu detine informatia solicitată; - cererea este vizibil nerezonabilă sau este formulată într-o maniera prea generală, - cererea se refera la documente în curs de elaborare sau priveste sistemul comunicării intern al autoritatii publice în cazul în care o astfel de exceptie este prevazută de legislatia națională sau de practica obisnuită, luandu-se în considerare interesul public în cazul unei asemenea dezvăluiri - cererea mai poate fi refuzată dacă dezvaluirea ar

afecta: confidențialitatea procedurilor autoritatilor publice, relațiile internationale, siguranța națională, securitatea publică, cursul justiției confidențialitatea informațiilor comericiale și industriale, dreptul de proprietate intelectuală, confidentialitatea unor date personale, mediul la care se referă informația în conditiile legii. Conventia prevede ca refuzul unei solicitari se va face în scris daca solicitarea a fost facuta in scris sau daca solicitantul cere acest lucru. Refuzul trebuie sa fie motivat si sa ofere informatii privind accesul la justitie.

În Republica Moldova solicitarea informației se va face în conținițiile Legii 148 din 09.06.2023 privind accesul la informații de interes public, cu aplicarea în perspectivă după adoptare a cerințelor Regulamentului privind accesul publicului la informație, justiție și participare la adoptarea deciziilor de mediu, astfel în termen de 5 zile de la adresare Instituția este obligată să informeze solicitantul, dacă cererea are neajunsuri, iar în termen de 10 zile să îi ofere un răspuns, suplimentar legiuitorul ca noutate a mai prevăzut obligatoriu ca *Informația de mediu, pusă la dispoziția publicului pe paginile web oficiale ale autorităților publice, trebuie să fie actualizată sistematic și să includă, pe lângă informația prevăzută în art. 9 alin. (1) al Legii nr.148/2023 privind accesul la informațiile de interes public a) textele tratatelor, convențiilor și acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și a legislației naționale sau a Uniunii Europene privind mediul sau legată de acesta; b) documente de politici și planificare privind mediul; c) rapoartele cu privire la progresul privind implementarea documentelor și instrumentelor prevăzute la lit. a) și b), atunci când sunt elaborate sau deținute în formă electronică de autoritățile publice; d) rapoartele naționale privind starea mediului, care se publică o dată la fiecare 4 ani și includ atât informații privind calitatea mediului, cât și aferente presiunilor exercitate asupra componentelor de mediu; e) datele sau rezumatele datelor rezultate din monitorizarea activităților ce afectează sau pot afecta mediul; f)avizele, acordurile și autorizațiile, concluziile pentru activitățile planificate cu potențial impact semnificativ asupra mediului; g) studiile și rapoartele de evaluare a impactului asupra mediului și evaluări ale riscului asupra componentelor de mediu.*

Acordul de Asociere semnat între Uniunea Europeană și Republica Moldova are, și el, principiul transparenței și accesului la informație la baza diferitor procese de reformă la care țara noastră s-a obligat – de la mediul de afaceri până la reforma administrației publice.

Cazurile CEDO subliniază importanța acestui drept și oferă un cadru de referință pentru îmbunătățirea legislației naționale. Este necesară o consolidare a mecanismelor de acces la informație, pentru a asigura că cetățenii pot participa activ în protecția mediului și în procesul decizional care îi afectează.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a judecat mai multe cazuri relevante privind accesul la informația de mediu. Dintre cele mai citate ar fi:

- Guerra și alții vs. Italia (1998): Curtea a constatat că lipsa accesului la informații esențiale despre un risc industrial a încălcat drepturile reclamanților. Curtea a subliniat că informațiile despre riscurile de mediu sunt cruciale pentru exercitarea altor drepturi garantate de Convenție.
- Tătar și alții vs. România (2009): Curtea a recunoscut dreptul la informație de mediu ca fiind esențial pentru protecția dreptului la viață și la un mediu sănătos. Curtea a considerat că statul avea obligația de a informa cetățenii despre riscurile legate de activitățile industriale periculoase [6].

Aceste cazuri subliniază importanța accesului la informații de mediu și responsabilitatea statelor de a asigura acest drept. Iar elementele de bază a unui drept fundamental include universalitatea, inalienabilitatea, protecția legală, indivizibilitatea, necondiționalitatea – astfel, cu respectarea acestor elemente, ar trebui să se realizeze și accesul la informația de mediu, întru cît un drept fundamental este nucleul valorilor umane și al demnității unei societăți.

Pentru ca un subiect interesat să obțină informații de mediu în Republica Moldova, ar trebui să întreprindă cel puțin una din următoarele acțiuni: *Accesarea site-urile oficiale* site-urile web ale Ministerului Mediului al Republicii Modova, Agenției pentru Protecția Mediului și altor instituții relevante, pentru a se informa privind proiecte, politici, rapoarte și alte aspecte legate de mediu; *Solicitarea informațiilor de mediu* prin intermediul cererilor de acces la informații de interes public adresate instituțiilor responsabile; *Participarea la evenimente și consultări publice* organizate de instituții sau organizații nonguvernamentale privind mediu; *Consultarea rapoartele de mediu* ce se publică la zi, lunar sau chiar anual în dependență de specificul informației furnizate; *Monitorizarea informației din mass-media* prezentată sub formă de știrile și articolele legate de mediu din presă. Toate aceste surse pot oferi informații despre situația și problemele actuale, evenimentele cît și decizii relevante din domeniul mediului. Sigur că o importanță deosebită o au și organizațiile neguvernamentale de mediu, care contribuie la monitorizarea implimentării politiciilor de mediu și informează societatea privind situația reală din anumite sectoare, promovînd în mod activ acțiunile de protecție a mediului și asigurarea durabilității resurselor naturale.

În ultimele studii realizate, s-a ajuns la concluzia ca accesul la informația de mediu nu este asigurat transparent și în mod constat de autoritățile de specialitate, informațiile plasate pe paginile web-oficiale sunt fie învechite, fie nesistematizate, fie inacesibile prin prezentarea uneor diagrame fara text, sau

de cele mai deseori prezintă eroare la aceesarea unui compatiment sau altul, respectiv ne ciocnim de standarde și proceduri neclare. O concluzie a unui studiu este că asigurarea proactivă, completă și complexă a informației de mediu pe paginile instituțiilor de mediu, este nevoie de efort susținut și atenție sporită, iar îmbunătățirea prezentării informației de mediu ar trebui să fie o prioritate pentru autorități. Instituțiile de mediu trebuie să încurajeze și să faciliteze participarea cetățenilor la protecția mediului, dar și la conservarea naturii. Pentru ca acest lucru să fie posibil este necesară furnizarea constantă și adecvată a informațiilor de mediu [7].

În contextul integrării în Uniunea Europeană în ultimii ani în Republica Moldova, problemele și politicile de mediu sunt subiecte importante și dezbătute în mass media, printre acestea am putea menționa cele mai actuale: gestionarea deșeurilor; schimbările climatice- care afectează tot mai direct starea de bine a populației, crează provocări fermierilor și celor care practică agricultura; poluarea aerului; degradarea solului; problemele hidrologice; cooperarea transfontalieră[8] – unde intîmpinăm dificultăți în comunicarea cu țările vecine în gestionarea ariilor naturale protejate de stat și problemele comune de mediu.

Convenția de la Aarhus, ratifi și de Uniunea Europeană, are ca scop garantarea drepturilor privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu. Instituțiile și organismele UE trebuie să asigure accesul publicului la informațiile de mediu pe care le dețin. Aceste informații trebuie să fi actualizate, exacte și comparabile[9].

Prin informarea activă a publicului cu situația din domeniul mediului se va realiza și un proces de educare a acesteia atît de important în contextul implimentării directivelor europene. Mediul de afaceri este cel ce va opune rezistență pentru că sarcina de aplicare revine direct pe seama lor în lipsa specialiștilor bine instruiți cît și a asigurării unei direcții publice de informare și consultanță absolut necesară în această perioadă de tranziție.

În concluzie trebuie să menționăm, că accesul la informația de mediu reprezintă un drept fundamental care garantează transparența și responsabilitatea autorităților în gestionarea resurselor naturale. Acest drept permite cetățenilor să fie informați și implicați în deciziile care afectează mediul, contribuind la protejarea acestuia. Legislația Republica Moldova prin direcția sa de dezvoltare orientată spre valorile europene susține acest principiu. În perspectivă, consolidarea accesului la informațiile de mediu poate duce la o mai bună protecție a sănătății publice și la o participare civică mai activă. Implementarea eficientă și îmbunătățirea mecanismelor de acces vor continua să fie esențiale pentru dezvoltarea durabilă și protecția mediului.

Referințe bibliografice:

1. Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului, semnată la Aarhus, Danemarca, la 25 iunie 1998 şi ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 346-XIV din 7 aprilie 1999.
2. Raport alternativ privind implimentarea convenției de la Aarhus Moldova 2021. Disponibil: file:///C:/Users/User/Downloads/Shadow_Implementation_Report_of_the_aarhus_Convention_in_the_Republic_of_Moldova_Romanian.pdf
3. BOȘCANEANU, M. F. Informaţia de mediu – preocupare semnificativă a autorităţilor cu competențe în domeniu. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file /144-151_11.pdf
4. Constituția Republicii Moldova. Disponibil https://www.legis.md/cautare/ getResults?doc_id=111918&lang=ro
5. Legea 148 din 09.06.2023 privind accesul la informații de interes public. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137908&lang=ro#
6. Regulamentului privind accesul publicului la informație, justiție și participare la adoptarea deciziilor de mediu. Disponibil: https://particip.gov.md/ro/document/stages/ anunt-privind-consultarile-publice-asupra-elaborarii-hotararii-guvernului-pentru-aprobarea-regulamentului-privind-accesul-publicului-la-informatie-justitie-si-participare-la-adoptarea-deciziilor-de-mediu/11526
7. EU Court of Justice landmark rulings on access to environmental information. Disponibil: https://www.fieldfisher.com/en/insights/eu-court-of-justice-landmark-rulings-on-access-to-environmental-information-1
8. Mediul online: câtă informație ne oferă instituțiile de mediu din Moldova? Disponibil https://cpr.md/2024/02/09/mediul-online-cata-informatie-ne-ofera-institutiile-de-mediu-din-moldova/
9. Comunicat la tema: A fost inițiată procedura de elaborare a unei noi strategii de mediu publicat la 28.01.2022. Disponibil https://www.mediu.gov.md/ro/content/3709
10. Accesul publicului la informațiile despre mediu. Sinteză privind:Directiva 2003/4/CE privind accesul publicului la informațiile despre mediu Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/public-access-to-environmental-information.html